

Argumentare în aspect fundamental a Direcției științifice

Evenimentele social-politice din anul 1990 au condus la declararea suveranității (23 iunie 1990) și a independenței Republicii Moldova (27 august 1991). Concomitent a apărut necesitatea elaborării bazelor științifice privind construcția statală a Republicii Moldova în conformitate cu principiile și valorile unui stat democratic.

În situația în care noile condiții istorice din faza incipientă a tranziției impuneau reglementări ce reclamă noi cunoștințe științifice susceptibile să genereze un sistem constituțional modern, la acea etapă de organizare a cercetărilor științifice, doctrina dreptului public și, respectiv, a dreptului constituțional (în acea perioadă numit „drept de stat sovietic”), pentru care era tipic sistemul „administrativ de comandă”, nu mai putea fi aplicată în procesul de restructurare a statalității republicii independente. În condițiile unui vid legislativ era firesc ca una dintre sarcinile principale ale cercetărilor în domeniul dreptului public să devină elaborarea bazelor științifice ale procesului de democratizare a sistemului constituțional autohton. În conformitate cu acest deziderat, direcția științifică pe care am inițiat-o ca obiectiv prioritar a fost *Democratizarea sistemului constituțional din Republica Moldova – parte integrantă a constituționalismului european*.

Studiile în domeniul vizat au fost organizate în arealul conceptului conform căruia actele legislative și normative ce țineau de organizarea politico-juridică trebuiau să aibă ca temelie principiile fundamentale proclamate de Constituție în calitatea sa de acord social asupra modului de exercitare a puterii, consolidarea statalității, democratizarea consecventă a procesului de guvernare și al celui decizional, constituționalitatea procesului legislativ, implicarea cetățenilor în procesul de guvernare și adoptare a deciziilor privind problemele de interes public, asigurarea drepturilor și libertăților omului, libera dezvoltare a personalității, dreptatea și pluralismul politic, unitatea poporului Republicii Moldova, garantarea drepturilor tuturor cetățenilor la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase ținându-se cont de tradițiile naționale și ale constituționalismului european.

Investigațiile interdisciplinare ale diverselor aspecte de natură juridică, politologică și istorică realizate pe parcursul anilor, însoțite de identificarea și formularea unor argumente și probe concludente, ne-au permis promovarea în doctrina și practica constituțională națională a următoarelor concepte și axiome:

- în scopul democratizării și modernizării sistemului constituțional din perspectiva consolidării statalității Republicii Moldova, în interpretarea noțiunii de constituționalism și la elaborarea cadrului legislativ respectiv, constituția trebuie să fie considerată element-cheie al acestui fenomen;

- etapa incipientă a constituționalismului din istoria oricărui stat este determinată, de regulă, de existența normelor obișnuielnice scrise sau nescrise referitoare la stabilirea și organizarea autorităților care asigurau guvernarea;

- dezvoltarea constituțională a oricărui stat prezumă analiza sistematizată și periodizată a schimbărilor social-politice și economice fundamentale ce se produc în viața acestuia și modificarea corespunzătoare a sistemului legislativ național;

- dezvoltarea constituțională a statului Republica Moldova este determinată de procesul istoric de formare și conservare a comunității teritoriale, etnice, lingvistice și culturale a acestuia;

- constituționalismul în Republica Moldova a parcurs următoarele etape: incipientă, care pornește de la instituirea și extinderea puterii domnești în Moldova istorică până la 1812; constituționalismul din Basarabia în componența Imperiului rus (1812 -1917); constituționalismul în Basarabia - parte componentă a României (1918 - 1940); constituționalismul în RASSM (1924 - 1940); constituționalismul în RSSM (1940 - 1990); constituționalismul în Republica Moldova (1990 – prezent).

În contextul cercetărilor realizate în proiectul „Elaborarea și racordarea la acquis-ul comunitar a cadrului normativ privind valorificarea durabilă și managementul resurselor acvatice” din cadrul programului de stat „Cercetări științifice și de management ale calității

apelor”, am demonstrat necesitatea elaborării unor noi reglementări precum și consacrării dreptului la apă în Constituția Republicii Moldova.

Rezultatele cercetărilor au fost expuse în 90 de lucrări științifice și au servit drept bază pentru elaborarea și susținerea a 9 teze de doctorat în domeniul dreptului public. Majoritatea acestora sunt implementate în proiecte de acte legislative, cum ar fi: proiectul legii pentru modificarea și completarea Codului electoral, adoptat prin Legea Parlamentului Republicii Moldova nr. 119 din 18.06.2010; proiectul Constituției elaborat în cadrul Comisiei pentru reforma constituțională, constituită prin Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 83-V din 01.12.2009; Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016 adoptată prin Legea nr. 231 din 25.11.2011, elaborată în cadrul Consiliului național pentru reformarea organelor de ocrotire a normelor de drept, constituit prin decretul Președintelui nr. 134-VI din 19.05.2011.

Studiile efectuate au scos în evidență necesitatea aprofundării cercetărilor în cadrul direcției nominalizate determinată de specificul constituționalismului din Republica Moldova, care la etapa contemporană este implementat „de sus”, ca urmare acesta rămânând o categorie mai mult abstractă pentru o bună parte a membrilor societății.

Cele menționate sunt determinate și de faptul că consolidarea și evoluția constituționalismului în Republica Moldova reprezintă un proces care se desfășoară în condiții politice și social-economice dificile. Dezbaterile politice, deseori degenerază în confruntări directe, ambițiile politicianilor afectând procesul de organizare a statului în conformitate cu principiile constituționalismului contemporan, ceea ce provoacă situații de criză politică.

În această ordine de idei, o altă direcție de studiu a științei dreptului constituțional o constituie *Modernizarea sistemului constituțional din Republica Moldova din perspectiva integrării europene*. Cercetările științifice dedicate sistemului constituțional vor fi orientate spre extinderea sferei de reglementare constituțională a relațiilor sociale; limitarea rolului paternist al statului și acordarea mai multor drepturi societății civile; extinderea cadrului drepturilor și libertăților fundamentale acordate cetățenilor; implementarea principiului supremației drepturilor și intereselor legitime ale omului în raport cu drepturile statului; realizarea consecventă a principiului separației puterilor în stat și delimitarea pe cale constituțională a competențelor dintre puterile legislativă, executivă și judiciară; reducerea competențelor autorităților publice centrale în unitățile administrativ-teritoriale și intensificarea influenței executivului în teritoriu; sporirea atenției acordate garanțiilor juridice care asigură supremația Constituției. La moment aceste obiective constituie obiectul de studiu a mai multor cercetări deja realizate de noi pînă în prezent.

Înfăptuirea acestor obiective este imposibilă fără valorificarea realizărilor constituționalismului european, dar, în același timp, ținându-se cont de specificul și factorii naționali în procesul de reglementare constituțională a relațiilor sociale. În acest scop este necesară aprofundarea cercetărilor constituționalismului din Republica Moldova, manifestat la diferite etape de evoluție a acestuia pentru a descoperi legitățile ce acționează în sfera respectivă de relații, pentru a demonstra că și poporul nostru dispune de anumite tradiții constituționale care merită să fie investigate, analizate și promovate, servind drept puncte de reper în dezvoltarea societății.

Necesitatea fortificării cercetărilor în cadrul acestor direcții științifice este pe deplin justificată și de faptul că constituționalismul contemporan dobîndește o nouă valoare îndeosebi în condițiile în care societatea este supusă unor schimbări continue, inclusiv sub influența fenomenului globalizării, factorilor demografici, energetici, condițiilor de mediu și de asigurare a securității. Efortul științei dreptului constituțional întru soluționarea acestor probleme nu se poate limita doar la experiența și specificul unui singur stat. Lui trebuie să i se confere o semnificație universală precum și posibilitatea unei vaste colaborări între toate forțele participante la proces pentru realizarea cît mai eficientă a sarcinilor propuse.

**Doctor habilitat în drept,
profesor universitar**

Ion GUCEAC